

УДК 1:316.334.3:141.7
DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2025-2-8>

Сьомик В'ячеслав Анатолійович

кандидат економічних наук,
докторант кафедри соціальної філософії,
філософії освіти та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
orcid.org/0009-0000-3984-1438

МІЖ МОДЕРНОМ І ПОСТМОДЕРНОМ: ДЕКОЛОНІАЛЬНІ КРИТИКИ, МНОЖИННІ МОДЕРНОСТІ ТА ТРАЄКТОРІЇ ДЕМОДЕРНІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження. Стаття пропонує соціально-філософське прочитання напруження між модерністю та постмодерністю крізь призму деколоніальної критики, множинних модерностей і варіативних демодернізаційних траєкторій. **Мета дослідження** полягає у показі того, як поєднання аналітики влади-знання з нормативною чутливістю до визнання, альтеритету та екологічної відповідальності дозволяє реконцептуалізувати універсалістські претензії модерного проєкту без втрати його емансипативного потенціалу. **Методологічно робота спирається** на порівняльний аналіз концептів «епістемічного відв'язування», «колонізації довілля» та «урбаністичного праксису», поєднуючи критичну теорію, деколоніальну філософію, екологічну соціальну теорію й інституційний аналіз політик знання. **Результати дослідження.** Показано, що модерн і постмодерн доцільно тлумачити як багаторівневі та асинхронні режими соціальної уяви, де конфліктні раціональності співіснують і коригуються через процедури публічності, а не взаємно скасовуються. Аргументується, що деколоніальна оптика є переконливою там, де вона підтримана інституційно: прозорими критеріями валідизації знання, механізмами зустрічної відповідальності та правилами участі, які переводять «інакшість» у практики, а не в декоративні декларації. Окреслено концептуальну рамку з шести вимірів: епістемічне врядування; визнання й альтеритет; еко-колоніальний градієнт; урбаністичний праксис; траєкторії (де)модернізації; інфраструктури освіти й знання. Практичний висновок полягає у зв'язуванні теоретичної діагностики з операційними індикаторами для публічної політики: метрик участі, розподілу екологічних ризиків і легітимації знання. Запропонований підхід дозволяє відрізнити продуктивні реконфігурації модерних обіцянок від регресивних відкатів, а також формує підґрунтя для міждисциплінарних досліджень, що поєднують філософію, право, урбаністику та екологічну економіку.

Ключові слова: модерність, постмодерність, деколоніальність, демодернізація, множинні модерності, епістемічне відв'язування, визнання, альтеритет, колонізація довілля, урбаністичний праксис, епістемічне врядування.

Вступ. У цій статті розглянуто напружене поле між модерном і постмодерном як багатопланову конфігурацію дискурсів, у межах якої поняттєві ресурси критичної теорії, деколоніальної філософії та соціальної теорії модернізації переплітаються з емпіричними й політичними реаліями пізньомодерних суспільств, що у свою чергу породжує неоднозначні наслідки для інституцій, знання та повсякденних практик, котрі виявляються то в підвищеній чутливості до різниці та альтеритету, то в рецидивах ієрархій, які відтворюються у нових формах. У фокусі перебуває не стільки абстрактна опозиція між метанаративами, скільки конкретні режими раціоналізації та владно-знаннєві механізми, які визначають можливості і межі суспільної трансформації у напрямку більш інклюзивних і солідарних порядків; при цьому ми виходимо з того, що питання «модерного» і «постмодерного» слід інтерпретувати не як взаємовиключні світи, а як різні темпоритми та логістики суспільної уяви, що співіснують,

конфліктують і перехресчуються на різних рівнях соціального життя. Для нашого аналізу ключовим є виявлення тих зон, де критика колоніальності, увага до феноменів визнання й альтеритету, а також розмірковування про демодернізаційні траєкторії стають інструментами переосмислення нормативних підвалин сучасності, не втрачаючи здатності до публічного артикулювання практичних наслідків. У центрі також перебувають концептуальні фігури «епістемічного відв'язування», «колонізації довкілля» та «праксисту деколоніальності», які формують мову опису тих процесів, що водночас відшаровують універсалістські претензії класичної модерності і намагаються зберегти її емансипативні обіцянки. Важливо, що у цій конфігурації не йдеться про безумовну відмову від модерних понять раціональності, автономії чи прогресу, а радше про їхню дисципліновану реконцептуалізацію з урахуванням історичних травм, асиметрій та екологічних обмежень, які вийшли на перший план у глобалізованих контекстах. Відповідно, аналітика множинних модерностей дозволяє усвідомити не випадковість регіональних і національних варіантів суспільних змін, їхню нерівномірність і часом суперечливий зв'язок із демократичними цінностями, що унеможливорює прості телологічні наративи і змушує звертатися до складніших описів. Так окреслюється простір, у якому демодернізація постає не лише як регрес чи відкот, а як комбінація стратегій адаптації та опору, що можуть як підважувати, так і перевизначати рамки соціального порядку залежно від локальних контекстів і акторських коаліцій. Такий підхід вимагає водночас повільного читання концептів і уважності до емпіричних деталей, адже теоретична екстраваганція без зустрічі з фактичними структурами влади й знання нерідко перетворюється на абстрактний жест, який лишає незачепленими практики, інститути та інфраструктури, що й роблять модерність і постмодерність відчутними у буденності. У підсумку пропонована рамка з'єднає критичну діагностику з прагматичною чутливістю до політики, права, освіти, міського планування і довкіллевих режимів, де приймаються рішення, що впливають на те, як суспільства мислять себе у майбутньому.

Метою цієї статті є показати, як деколоніальні критики, концепт множинних модерностей і поняття демодернізаційних траєкторій дозволяють переосмислити напружений вузол між модерним і постмодерним, поєднавши аналітику влади-знання з нормативною чутливістю до визнання та екологічної відповідальності.

Об'єкт дослідження: соціально-філософська конфігурація напруження між модерністю та постмодерністю в контексті деколоніальної критики, множинних модерностей і варіативних траєкторій демодернізації.

Предметом дослідження є концептуальні й інституційні механізми (епістемічне врядування, визнання/альтеритет, еко-колонізація, урбаністичний праксис), через які це напруження проявляється і перевизначає публічні процедури легітимації знання.

Методологічні основи дослідження. Порівняльний аналіз ключових понять «епістемічного відв'язування», «колонізації довкілля» та «урбаністичного праксисту». Поєднання критичної теорії, деколоніальної філософії, екологічної соціальної теорії та інституційного аналізу політик знання. Інтерпретація модерного і постмодерного як багаторівневих, асинхронних режимів соціальної уяви, що коригуються процедурами публічності. Операціоналізація висновків через індикатори публічної політики: метрики участі, розподілу екологічних ризиків та валідазації знання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початковий крок – осмислення того, як контраст між модерністю і постмодерністю може бути переглянутий без редукції складності та без втрати нормативного імпульсу, і тут показовою є стаття П.-Й. Вероушека і Дж. Бурдмана, які реконструюють напругу між габермасівською і ліотарівською інтуїціями, демонструючи можливість неконфліктної коекзистенції різних режимів раціональності в межах публічної сфери [16, с. 74; 16, с. 85]. До цього сюжету природно приєднується дискусія про деколоніальні критики, що розгортається у працях Д. Теміна, котрий аналізує «епістемічну політику» В. Мін'йоло та попереджає про небезпеки передчасного відв'язування без ясних процедур відповідальності знання [14, с. 146], а також у статті М. Зембіласа, де акцент робиться на ри-

зиках етнопопулізму у дискурсі «епістемічного делінкінгу» [18, с. 701]. Загальна рамка таким чином розширюється від суто теоретичної полеміки до настанов про публічну політику знання, де перетинаються універсалістські претензії і локальні історії, що часто є травматичними і політично навантаженими.

Другий пласт джерел висвітлює тему колонізації довкілля як продовження і водночас критику модерного проекту, де Ф. Кемпер пропонує читання екологічних практик через призму соціальної теорії, показуючи, як інституційні та правові механізми відтворюють асиметрії доступу до ресурсів і ризиків [11, с. 540]. Цей аргумент резонує з урбаністично-планувальними студіями Т. Вінклера, який моделює можливі форми «праксису деколоніальності» у міському просторі, наголошуючи на тому, що без процедур участі і розподілу владних повноважень будь-яка апеляція до альтернативності залишається декоративною [17, с. 448]. У поєднанні ці підходи дозволяють бачити екологічний і міський виміри як взаємопов'язані арени, де відбувається матеріалізація конфліктів модерності та їхнє можливе переформатування.

Третій сегмент літератури стосується деколоніальних філософських ревізій і методологічних уточнень: М. Лачертоса показує, що опції деколоніальності, опору і «комбату» виводять нас за межі академічної критики до питань про допустимі форми політичної дії у межах правопорядку [13, с. 63], тоді як Ф. Тіменга, І. ван дер Занде та А. Звіттер переосмислюють етико-політичний проект Е. Дусселя через зв'язку «критики» та «альтеритету», наголошуючи на необхідності подвоєної рефлексії щодо суб'єктів мовлення і адресатів емансипативних вимог [15, с. 230; 15, с. 242]. У цьому полі доречно також тримати у фокусі критичні застереження до радикальних жестів «епістемічного розриву», аби уникнути теоретичної самодостатності, відірваної від інституційних механізмів відповідальності [14, с. 146].

Четвертий блок джерел окреслює контекст множинних модерностей і демодернізацій, де пострадянські траєкторії прочитуються як особливий випадок складних перетинів інституційних реформ, культурних гетерохроній і політичних конфліктів: огляд О. Еткінда та М. Мінакова підкреслює неоднорідність «транзиту» та уразливість до зворотних рухів [2, с. 7–10], тоді як Ю. Савельєв аналізує антиномії пізнього модерну у східноєвропейському вимірі, фіксує небезпеки регресу під гаслами стабільності [4, с. 22]. У наших попередніх статтях цю лінію доповнюють спроби концептуалізувати демодернізацію поза карикатурними схемами «відкату», де ми пропонуємо філософське підґрунтя для аналізу пострадянських суспільств та їхніх концептуальних дилем [5, с. 195; 6, с. 197].

Нарешті, п'ятий блок повертає нас до внутрішньої архітекτονіки модерного проекту та його освітніх і інтелектуальних інфраструктур, адже без рефлексії щодо культурних носіїв раціональності – університету, дослідницьких мереж, гуманітарного канону – дискусія ризикує стати порожньою декламацією. Тут релевантними є як фундаментальні праці про освітні ландшафти, що дозволяють бачити інституційні зміни у довгій тривалості [7, с. 45; 7, с. 173], так і історіографічні студії, що відновлюють складні локальні традиції філософської думки як потенційні ресурси для сучасного розуміння альтернативності [8, с. 83; 8, с. 91]. У сумі із загальними картографіями модерного і постмодерного дискурсів це створює підмурок для зваженої теоретичної роботи, що не підміняє аналіз інвективаю і не підносить фрагментарність до рангу принципу [1, с. 211].

Результати дослідження. Почати слід з уточнення меж між модерним і постмодерним як не дихотомії, а множини ритмів та реєстрів соціальної уяви, що перетинаються в публічній сфері й правопорядку; йдеться не про «скасування» модерності, а про її дисципліноване перевизначення під тиском критики тоталізуючих наративів та епістемічних асиметрій [16, с. 73]. Саме в такій оптиці реконструкція габермасівського і ліотарівського проектів втрачає характер «все або нічого» і набуває вигляду процесу узгодження процедур раціоналізації з фактичною багатомовністю сучасних публік [16, с. 78]. Нормативний висновок тут полягає в тому, що універсалістські претензії можуть зберігати емансипативну силу лише настільки, наскільки вони впускають у власну граматику досвіди, раніше знеособлені або маргіналізо-

вані [9, с. 255]. Цей зсув не зводиться до стилістики критики, він передбачає зміну процедур відповідальності за знання, що застосовуються в науці, освіті та політиці.

Екологічний вимір висвітлює тему колонізації у матеріальних термінах: освоєння довкілля як юридично-інфраструктурна процедура закріплює нерівності доступу до ресурсів і розподілу ризиків, і саме тут з'являється шлях для з'єднання соціальної теорії з еко-правовими реформами [11, с. 540]. Деколоніальність у міському вимірі не є метафорою; вона вимагає переписування правил участі, картографування невидимих бар'єрів, зміни процедур планування і бюджетування, без чого «альтернативність» залишиться декоративною [17, с. 438;]. Такий підхід знімає опозицію «великих теорій» і «малих практик», показуючи, що саме через інституційні дрібниці – доступ до слухань, структуру власності, алгоритми розподілу витрат – проходить лінія, яка відділяє модернізацію від її колоніальних тіней [11, с. 548].

Проблематика множинних модерностей і демодернізацій дозволяє побачити не-лінійність історичних траєкторій, особливо у пострадянських контекстах, де «транзит» виявився радше полем конфігурацій влади, ніж магістраллю прогресу [2, с. 7;]. У цьому просторі антиномії пізнього модерну проявляються як боротьба між обіцянками стабільності та фактичним звуженням громадянських можливостей, ідентифікованим у східноєвропейських кейсах [4, с. 22]. Філософські підвалини аналізу демодернізації – від критики «ретро-модернізму» до опису практик виживання інституцій – пропонуються в українському дискурсі як альтернатива простим схемам «відкату» [5, с. 195; 6, с. 197]. У підсумку демодернізація з'являється як множина режимів адаптації і опору, здатних як підважувати, так і відновлювати модерні обіцянки в нових формах.

Щоб уникнути втрати історичної глибини, важливо звертатися до освітніх та інтелектуальних інфраструктур, які є носіями раціональності та публічності у довгій тривалості: освітні ландшафти формують канали циркуляції знання, його соціальні очікування та нормативні стандарти, що робить їх ключовими у будь-якій розмові про переформатування модерності [7, с. 45]. Повернення до локальних інтелектуальних традицій, включно з історіографією філософських течій, відкриває забуті ресурси для сучасних дебатів та допомагає уникнути імітаційного «запозичення» без коренів [8, с. 83]. Ці шари знання забезпечують матеріал для обережних нормотворчих кроків у науці, освіті та публічній політиці, де конфлікт модерного і постмодерного отримує практичні розв'язки.

Висновки. Напруження між модерним і постмодерним доцільно трактувати не як лінію розлому, а як зону перетину різних темпоритмів суспільної уяви, де конфліктні раціональності співіснують і взаємно коригуються. Деконіальна критика в цьому полі не руйнує емансипативний потенціал модерних універсалістських претензій, а примушує їх до дисциплінованої саморефлексії, відкриваючи простір для процедурної відповідальності знання і практик визнання, які не зводяться до риторики інклюзії. Водночас концепція множинних модерностей дозволяє уникнути телеологічних оповідей, фіксуючи нелінійність та регіональну специфіку траєкторій, у яких демодернізація може виявлятися як деградаційним, так і реконфігураційним механізмом.

На практичному рівні переконливими виявляються ті підходи, що поєднують інституційні корекції у політиках знання з матеріальними змінами у міському управлінні та екологічному праві.

Перспективним напрямом подальших досліджень є операціоналізація запропонованої концептуальної рамки у вигляді вимірюваних індикаторів: критеріїв легітимації знання, метрик участі та справедливого розподілу ризиків, тестів на стійкість інституцій до демодернізаційних збоїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В.П. *Просвітницька одісея розуму*. Київ : Знання України. 2025. 524 с.
2. Еткінд О., Мінаков М. Пострадянський транзит і демодернізація. Ідеологія і політика. 2018. № 1(9). С. 4–13.

3. Ротар Н. Критика теорії рефлексивного модерну в сучасній політичній науці. Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент. 2020. 8. с. 132–147. DOI: <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2020.8.132-147>
4. Савельєв Ю. Антиномії суспільства пізнього модерну: Східна Європа у небезпеці демодернізації. Ідеологія і політика. 2018. № 1(9). С. 14–63.
5. Сьомик В. Філософські основи демодернізації у пострадянському суспільстві. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. Студії. 2025. Вип. 60. С. 193–200. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.60.21>
6. Сьомик В.А. Множинні модерності й феномен демодернізації: концептуальні підвалини та український контекст. Перспективи. Соціально-політичний журнал. 2025. № 2. С. 192–198. DOI: <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.2.24>
7. Терепищій С. О. Сучасні освітні ландшафти. К.: «Фенікс», 2016, 309 с.
8. Шеремета О. Історіографія раннього неомізму та дослідження поглядів українських неомістів першої половини ХХ століття. Філософська думка. 2024. 3. с. 80–95. DOI: <https://doi.org/10.15407/fd2024.03.080>
9. Harruch J. Decoloniality and the Spectre of Modernity: Notes for a Theoretical Critique. *Bulletin of Latin American Research*. 2024. 43(3). pp. 251–262. DOI: <https://doi.org/10.1111/blr.13576>
10. Jung C.-S. Decolonial Philosophies and Complex Communication as Praxis. *Philosophies*. 2024. 9(5). 142. DOI: <https://doi.org/10.3390/philosophies9050142>
11. Kämper F. On the colonization of the environment. *European Journal of Social Theory*. 2024. 27(4). pp. 532–549. DOI: <https://doi.org/10.1177/13684310231188888>
12. Knieriem M. The limits of recognition. *Inquiry*, 2024, (online first), DOI: <https://doi.org/10.1080/0020174X.2024.2338822>
13. Lacertosa M. Philosophical challenges of decolonial options, resistance, and combat. *Metaphilosophy*. 2025. 56(1). pp. 52–68. DOI: <https://doi.org/10.1111/meta.12710>
14. Temin D. M. A decolonial wrong turn: Walter Mignolo's epistemic politics. *Constellations*. 2024. 32(1). 139–153. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-8675.12744>
15. Timmenga F., Van der Zande I., Zwitter A. Critique and Alterity in Enrique Dussel's Decolonial Philosophy. *Philosophy*. 2025. 100(2). pp. 221–247. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0031819125000087>
16. Verovšek P. J., Burdman J. Between Habermas and Lyotard: Rethinking the Contrast between Modernity and Postmodernity. *Theory, Culture & Society*. 2024. 41(3). pp. 71–88. DOI: <https://doi.org/10.1177/02632764231194483>
17. Winkler T. What might decoloniality look like in praxis? *Planning Theory*. 2024. 23(3). pp. 431–452. DOI: <https://doi.org/10.1177/14730952231163240>
18. Zembylas M. Walter Mignolo, epistemic delinking, and the risks of ethno-populism. *Globalizations*. 2025. 22(4). pp. 689–706. DOI: <https://doi.org/10.1080/14767724.2025.2459110>

REFERENCES

1. Andrushchenko, V. P. (2025). *Prosvitnytska odisseia rozumu* [The Odyssey of Enlightened Reason]. Kyiv: Znannia Ukrainy. 524 p. [in Ukrainian].
2. Etkind, O., & Minakov, M. (2018). Postadianskyi tranzyt i demodernizatsiia [Post-Soviet transit and de-modernization]. *Ideolohiia i polityka*, 1(9), 4–13. [in Ukrainian].
3. Rotar, N. (2020). Krytyka teorii refleksyvnoho modernu v suchasni politychnii nautsi [Critique of the theory of reflexive modernity in contemporary political science]. *Mediaforum: Analitika, prohnozy, informatsiyni menedzhment*, 8, 132–147. <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2020.8.132-147> [in Ukrainian].
4. Saveliev, Yu. (2018). Antynomii suspilstva piznoho modernu: Skhidna Yevropa u nebezpetsi demodernizatsii [Antinomies of late modernity: Eastern Europe at risk of de-modernization]. *Ideolohiia i polityka*, 1(9), 14–63. [in Ukrainian].
5. Siomyk, V. (2025). Filosofski osnovy demodernizatsii u postadianskomu suspilstvi [Philosophical foundations of de-modernization in post-Soviet society]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filos.-politolog. studii*, 60, 193–200. <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.60.21> [in Ukrainian].

6. Siomyk, V. A. (2025). Mnozhynni modernosti y fenomen demodernizatsii: kontseptualni pidvalyny ta ukrainskyi kontekst [Multiple modernities and the phenomenon of de-modernization: Conceptual foundations and the Ukrainian context]. *Perspektyvy. Sotsialno-politychnyi zhurnal*, (2), 192–198. <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.2.24> [in Ukrainian].
7. Terepyshchyi, S. O. (2016). *Suchasni osvritni landshafy* [Contemporary Educational Landscapes]. Kyiv: Feniks. 309 p. [in Ukrainian].
8. Sheremeta, O. (2024). Istoriohrafia rannioho neotomizmu ta doslidzhennia pohliadiv ukrainskykh neotomistiv pershoi polovyny XX stolittia [Historiography of early Neo-Thomism and studies of Ukrainian Neo-Thomists in the first half of the twentieth century]. *Filosofska dumka*, 3, 80–95. <https://doi.org/10.15407/fd2024.03.080> [in Ukrainian].
9. Harruch, J. (2024). Decoloniality and the Spectre of Modernity: Notes for a Theoretical Critique. *Bulletin of Latin American Research*, 43(3), 251–262. <https://doi.org/10.1111/blar.13576>
10. Jung, C.-S. (2024). Decolonial Philosophies and Complex Communication as Praxis. *Philosophies*, 9(5), 142. <https://doi.org/10.3390/philosophies9050142>
11. Kämper, F. (2024). On the colonization of the environment. *European Journal of Social Theory*, 27(4), 532–549. <https://doi.org/10.1177/13684310231188888>
12. Knieriem, M. (2024). The limits of recognition. *Inquiry*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/0020174X.2024.2338822>
13. Lacertosa, M. (2025). Philosophical challenges of decolonial options, resistance, and combat. *Metaphilosophy*, 56(1), 52–68. <https://doi.org/10.1111/meta.12710>
14. Temin, D. M. (2025). A decolonial wrong turn: Walter Mignolo's epistemic politics. *Constellations*, 32(1), 139–153. <https://doi.org/10.1111/1467-8675.12744>
15. Timmenga, F., Van der Zande, I., & Zwitter, A. (2025). Critique and Alterity in Enrique Dussel's Decolonial Philosophy. *Philosophy*, 100(2), 221–247. <https://doi.org/10.1017/S0031819125000087>
16. Verovšek, P. J., & Burdman, J. (2024). Between Habermas and Lyotard: Rethinking the Contrast between Modernity and Postmodernity. *Theory, Culture & Society*, 41(3), 71–88. <https://doi.org/10.1177/02632764231194483>
17. Winkler, T. (2024). What might decoloniality look like in praxis? *Planning Theory*, 23(3), 431–452. <https://doi.org/10.1177/14730952231163240>
18. Zembylas, M. (2025). Walter Mignolo, epistemic delinking, and the risks of ethno-populism. *Globalizations*, 22(4), 689–706. <https://doi.org/10.1080/14767724.2025.2459110>

Semyk Viacheslav Anatoliiovych

Candidate of Economic Sciences,

Doctoral Student at the Department of Social Philosophy,

Philosophy of Education and Educational Policy,

Drahomanov Ukrainian State University,

9 Pyrohova str., Kyiv, Ukraine

orcid.org/0009-0000-3984-1438

BETWEEN MODERN AND POSTMODERN: DECOLONIAL CRITICISMS, MULTIPLE MODERNITIES, AND TRAJECTORIES OF DEMODERNISATION

Problem. The article offers a socio-philosophical reading of the tension between modernity and postmodernity through the prism of decolonial criticism, multiple modernities, and variant demodernization trajectories. **Purpose.** The aim of the study is to show how combining power-knowledge analytics with normative sensitivity to recognition, alterity, and ecological responsibility allows for a reconceptualization of the universalist claims of the modern project without losing its emancipatory potential. **Methods.** Methodologically, the work is based on a comparative analysis of the concepts of “epistemic untying”, “environmental colonization” and “urban praxis”, combining critical theory, decolonial philosophy, ecological social theory and institutional analysis of knowledge policies. **Results.** It is shown that modernity and postmodernity should be interpreted as multi-level and asynchronous regimes of social imagination, where conflicting rationalities coexist and are adjusted through procedures of publicity, rather than mutually canceling each other

out. It is argued that the decolonial optics are convincing where it is supported institutionally: by transparent criteria for validating knowledge, mechanisms of reciprocal responsibility and rules of participation that translate “otherness” into practices rather than decorative declarations. A conceptual framework of six dimensions is outlined: epistemic governance; recognition and alterity; eco-colonial gradient; urban praxis; trajectories of (de)modernization; infrastructures of education and knowledge. The practical conclusion is to link theoretical diagnostics with operational indicators for public policy: metrics of participation, distribution of environmental risks and legitimation of knowledge. The proposed approach allows distinguishing productive reconfigurations of modern promises from regressive setbacks, and also forms the basis for interdisciplinary research that combines philosophy, law, urban studies and ecological economics.

Key words: *modernity, postmodernity, decoloniality, demodernization, multiple modernities, epistemic untying, recognition, alterity, colonization of the environment, urban praxis, epistemic governance.*

Дата надходження статті: 23.10.2025

Дата прийняття статті: 06.11.2025

Опубліковано: 26.12.2025